

Juryrapport Prijsvraag The Voice of Urban Nature, Paviljoen Floriade 2022

Prijsvraag

De gemeenten Almere en Amsterdam willen een gezamenlijke bijdrage leveren aan de Floriade 2022, waarin zij hun ambities en innovaties op het gebied van *Growing Green Cities* op en rond de Floriade laten zien. Hiertoe hebben zij een besloten prijsvraag uitgeschreven met het doel te komen tot de realisatie van een inrichtingsplan voor de gezamenlijke kavel voor de Floriade Expo 2022. Dit inrichtingsplan bestaat uit een ontwerp voor de buitenruimte en een paviljoen waarin een expositie plaats kan vinden. Het paviljoen zal na afloop van de Floriade deels in Almere en deels in Amsterdam worden herplaatst en hergebruikt gedurende een periode van tenminste vijftien jaar. Op deze manier is de bijdrage aan de Floriade tegelijk een bijdrage aan de natuurrijke stad van de toekomst. Voor de uitvoering van de prijsvraag is Architectuur Lokaal ingeschakeld.

De prijsvraag werd uitgeschreven onder drie architectenbureaus: NorthernLight, Overtreders W en Studio Marco Vermeulen. Zij werden uitgenodigd om een structuurontwerp met toelichting en een begroting voor de opgave te maken.

Aan een onafhankelijke vakjury is gevraagd om één van de inzendingen unaniem aan te wijzen als winnaar van de prijsvraag. De uitschrijvers committeren zich aan de juryuitspraak. De gemeente Almere heeft de intentie de opdracht tot realisering van het paviljoen (Design & Construct) te verstrekken aan de winnende deelnemer.

Jury

De jury die de inzendingen, na ambtelijke toetsing, heeft beoordeeld bestond uit Kristiaan Borret (bouwmeester van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voorzitter), Maike van Stiphout (DS landschapsarchitecten) en Indira van 't Klooster (directeur Arcam). Cilly Jansen, m.m.v. Bram Talman, (Architectuur Lokaal) was secretaris van de jury, Bij de beoordeling waren als toehoorder aanwezig: Dagmar Keim, Sabine Lebesque (gemeente Amsterdam) en Ria van Dijk (gemeente Almere).

De jury heeft de inzendingen beoordeeld op de wijze waarop zij ingaan op de opgave en de daarbij geformuleerde aandachtspunten, gelet op de volgende beoordelingscriteria:

- Creativiteit: de mate waarin op aansprekende en innovatieve wijze invulling wordt gegeven aan de opgave en het vertellen van 'het verhaal';
- Flexibiliteit: de mate waarin het gebouw aanpasbaar is aan toekomstige wensen;
- Duurzaamheid: de mate waarin realistische voorstellen worden gedaan voor materiaal- en energiegebruik en/of hergebruik, en natuurinclusiviteit;
- Realiseerbaarheid en kosten: de mate waarin de inzending overtuigend is in zijn realiseerbaarheid binnen het bestaande budget.

Er is gewerkt met een integrale totaalbeoordeling.

Voorafgaand aan de plenaire beoordeling hebben de juryleden de inzendingen individueel bestudeerd. De plenaire beoordeling is gestart met een bezoek aan de locatie, waarna de deelnemers hun inzendingen beurtelings aan de jury hebben gepresenteerd en vragen van de jury hebben beantwoord. Dit juryrapport wordt, samen met de inzendingen, bij de bekendmaking van het resultaat van de prijsvraag en door de uitschrijver openbaar gepubliceerd.

Beoordeling van de inzendingen

Vooraf

De jury constateert dat aan de deelnemers een zeer ambitieuze opgave is voorgelegd, met tal van aspecten op uiteenlopende terreinen. Er is gevraagd om iconische paviljoens en tevens om een grensverleggend antwoord op vragen van sociale aard en op het gebied van duurzaamheid, natuurinclusiviteit en biobased. Daarbij moet het voorstel worden gerelateerd aan de thematiek van de Floriade, die is gericht op de groene stad van de toekomst. Niet alleen beleving, maar ook bewustwording van een nieuwe houding van uiteenlopende groepen van bezoekers ten opzichte van natuur is een belangrijk onderdeel van de opgave. Dit, op een locatie waarbij men zich moet verhouden tot een zeer dominante toren daarnaast.

Ook is het de bedoeling van de gemeenten Amsterdam en Almere om het paviljoen na afloop van de Floriade aan de tegenover elkaar liggende oevers van het IJmeer te herplaatsten, waarbij de beide delen visueel herkenbaar zijn als een voordien samenhangend geheel. Tegelijkertijd hebben de beide gemeenten naast deze gezamenlijke ambitie ook verschillende, individuele wensen meegegeven die in de ene gemeente specifiek zijn dan de andere. Tenslotte is sprake van budgettaire beperkingen en ook de tijd die beschikbaar is voor uitwerking en realisatie is beperkt.

De jury heeft veel waardering voor de wijze waarop de deelnemers in deze veelheid van uiteenlopende vraagstellingen een weg hebben weten te vinden. Daarbij heeft zij ook opgemerkt dat het wellicht niet mogelijk is om aan alle gestelde vragen te kunnen voldoen.

Elk van de inzenders heeft een eigen narratief gekozen, op grond waarvan ieder van hen de opgave, of onderdelen daarvan, op een geheel eigen manier heeft geïnterpreteerd. Dit heeft geresulteerd in drie totaal verschillende paviljoens die getuigen van sterk uiteenlopende opvattingen over wat natuur is, of wat natuur in de stad kan zijn. Dat er niet één ontwerp direct uitspringt wijt de jury niet alleen aan de vele verwachtingen die op de opgave zijn geprojecteerd. Afhankelijk van de bril waardoor naar de inzendingen kan worden gekeken, wisselt het beeld immers ook.

Over het geheel genomen laat elk van de plannen op een eigen manier zien dat de verschillende werelden van duurzaamheid, biobased en architectuur naast elkaar kunnen bestaan en tot andere architectuur kunnen leiden. De jury spreekt hierdoor van een spanning - soms discrepantie - tussen verschillende werelden die bij elkaar moeten worden gebracht. Dat resulteert niet per definitie in een iconisch beeld.

De jury merkt op dat alle deelnemers hun circulariteitsprincipes alleen hebben toegepast op het paviljoen en niet op de inrichting van de kavel. Wel loopt de mate van herkenbaarheid van het oorspronkelijke ontwerp op de toekomstige locaties (in Amsterdam en Almere) uiteen. Herinnering aan de Floriade door hergebruik van de vorm acht de jury echter hooguit van symbolisch belang; de essentie van circulariteit ligt in hergebruik van gebouwdelen en materialen.

De plannen zijn alle drie realiseerbaar en haalbaar. In haar keuze heeft de jury zich daarom geconcentreerd op de andere drie beoordelingscriteria in de context van de brede ambities van de Floriade, van de beide gemeenten en van de mate waarin de ontwerpen over de potentie beschikken om in de korte tijd die hiervoor beschikbaar is, nog kunnen evolueren. Daarbij heeft zij opgemerkt dat voor het genereren van bewustzijn van omgang met stad en natuur in de toekomst nog een lange weg te gaan is. Voor de doelgroepen van de Floriade kan een eerste stap worden gezet aan de hand van het plan dat als winnaar van de prijsvraag is geselecteerd.

Het theehuis, NorthernLight

Het verhaal waarop het ontwerp is gebaseerd, getuigt van groot optimisme over mens en natuur. Door symbiose tussen mensen en technologie ontstaat meer ruimte voor de homo ludens. Mensen zijn zich echter niet bewust van hun rol in het geheel, zij produceren bioafval. De circulaire interactie wordt op verschillende manieren didactisch geïllustreerd aan de hand van muntthee. Daarbij is de

relatie met de stad niet zozeer gezocht in activiteit, maar in het tonen van verschillende manieren waarop de natuur de mens van dienst kan zijn. Dat moet mensen ervan bewust maken dat er meer is dan de bekende, maakbare stedelijke natuur. Met andere natuur kunnen ook andere omgevingen in de stad gemaakt worden als veel ruimte aan de natuur kan worden teruggegeven door nieuwe technieken in de kringloop. Het principe van een gesloten systeem van afval(re)productie kan in een grootstedelijke context worden toegepast in bijvoorbeeld woontorens.

De verwachting van de deelnemers is dat juist het verhaal in het geheugen van de bezoekers zal blijven hangen. De iconische uitstraling ligt vooral in de *vertical farm* met robotjes die de muntplanten verzorgen.

De jury herkent de onderscheiden inbreng van de drie disciplines die in het team vertegenwoordigd zijn in drie invalshoeken: de didactische van muntthee en de kringloop van afval, die van stad en natuur, en die van technologie. De uitgangspunten zijn interessant, echter doordat de verschillende invalshoeken niet gebalanceerd aaneengesmeed zijn, worden scherpere keuzes gemist. Er ontstaat een beeld van natuur ten dienste van de mens. Daarbij is de natuur sterk geïsoleerd in de tempel, waar deze kan worden gevierd door ernaar te kijken en ervan te genieten.

Hier staat tegenover dat de Floriade ook een volksevenement is. Het heldere verhaal kan aan de hand van thee goed worden gebracht en daarmee bijdragen aan bewustwording. Een tempel voor de natuur is op zichzelf een mooi idee en voor bezoekers is er zeker iets om te ontdekken. De kracht van dit paviljoen ligt niet op grensverleggende architectuur maar op het slimme ontwerp van een heldere route waarmee bezoekersstromen aan de hand van thee worden georganiseerd. De route loopt door tot op het dak, wat een mooi uitzicht oplevert en extra vierkante meters creëert, maar daar wordt geen extra programma voorgesteld. Het paviljoen is geheel gevuld met het verhaal dat wordt verteld. Voor de beoogde expositie van de gemeenten is de ruimte beperkt.

Het alzijdige paviljoen neemt de hele kavel in beslag. Daarmee is een sterke stedenbouwkundige keuze gemaakt. De vraag is hoe het paviljoen voldoende herkenbaar zal zijn om op kunnen te vallen in de hectiek van de Floriade. De flexibiliteit van het palenmodel vormt tegelijkertijd de sterkte en de zwakte van het plan. De palen worden na de Floriade elders gebruikt; het merendeel van de andere bouwkundige elementen en systemen zijn in bruikleen genomen vanuit circulariteit en financiële overwegingen. Deze gaan na de Floriade niet mee naar de beide nieuwe locaties; ze worden getourneerd aan de fabrikanten. Herplaatsing vraag om herontwerp waarbij opnieuw materialen worden geleased. Deze aanpak biedt een te beperkte visie op vernieuwing in recycling. Niet duidelijk

wordt in hoeverre sprake is van opdeling van het paviljoen, hoe de symboliek kan worden overgebracht en welke architectonische kwaliteit op de nieuwe locaties kan worden gerealiseerd.

Over het geheel genomen vindt de jury dat de indruk ontstaat dat met technologie alles op te lossen valt. Zij verwacht niet dat daardoor een gedragsverandering tot stand zal komen die bijdraagt aan een evenwichtige relatie tussen mens en natuur, waarbij de mens niet slechts geniet en profiteert.

Oogstlokaal / Harvest House, Overtreders W

Het plan is erop gericht om de mogelijkheden van circulair bouwen te laten zien. Voor dit plan is vernieuwing gezocht in systeemverandering op basis van lokale en biobased technologie waardoor uiteindelijk wordt bijgedragen aan een gewas dat past bij extensieve landbouwproductie. Het belang van balans in het ecosysteem, dat doorgaans niet ervaarbaar in de stad, staat centraal. De wederkerige relatie tussen mens en natuur wordt onder de aandacht gebracht door inrichting van de kavel met strokenbouw, waarbij 30% van de stroken geen nuttige functie heeft voor de mens.

Stedenbouwkundig is ervoor gekozen om het paviljoen haaks op de kavel te situeren, met een nadrukkelijke entree en een pad daar naartoe. Dit creëert een achterkant in het gebouwde. Deze plaatsing wordt gemotiveerd door betere ervaring van de stroken vanuit het gebouw, echter de jury aarzelt of de stroken hierdoor aan kracht inboeten.

Het team stelt niet het eindbeeld, maar de werkwijze centraal. De productie van modulaire panelen van biobased materialen en kleurstellingen is in grote mate bepalend voor het nieuwe eindbeeld dat zal ontstaan.

Een nieuw circulair systeem, waarin op de natuur gebaseerde processen centraal staan, resulteert in dit voorstel nog niet tot een nieuwe, eigentijdse architectuur. Hoewel dit beeld vanuit de werkwijze vooraf niet volledig kan worden bepaald hoopt de jury wel dat er regie op de architectuur zal plaatsvinden. De eerste ideeën over de verschijningsvorm van de gevel ogen enigszins nostalgisch en vragen, in samenhang met de te ontwerpen expositie, om nadere uitwerking waarbij de uitstraling van de toekomstgerichte visie wordt versterkt. Dit is het enige, maar wel een belangrijk, kritisch punt.

Vanuit het modulaire principe zijn er verschillende opties denkbaar voor het opdelen van het paviljoen, waarbij de verwijzing naar de Floriade herkenbaar zal blijven. Het principe van het gebouw

kent in meerdere opzichten een hoge mate van flexibiliteit, ook bij herbouw. De materialen zullen uiteindelijk composteren.

De jury spreekt van een bevlogen team met grondige kennis, dat ook het vertrouwen biedt in de verwachtingen voor de ramen via *urban mining*. Voor de samenwerking met lokale partijen bij de realisatie van het paviljoen is veel waardering.

De betrokkenheid van De Onkruidenier biedt mogelijkheden om het verhaal op verschillende manieren te vertellen. De documentaire over de totstandkoming van het paviljoen in de beoogde expositie te vertonen is consequent. De jury hoopt dat aandacht voor het circulaire systeem daarbij niet wordt overvleugeld door het proces van maken en bouwen.

Verlangen naar verbinding, Studio Marco Vermeulen

De inzender heeft gekozen voor een helder en overzichtelijk statement. De focus ligt op nieuwe, hergroeiende materialen die CO2 vasthouden en waardoor geen schaarste zal ontstaan. Daarin wordt een nieuwe culturele lading gezien. Het paviljoen is een verbeelding van deze boodschap door te laten zien dat natuurlijke materialen niet slechts experimenteel zijn. De bedoeling hiervan is dat bezoekers zich kunnen voorstellen dat hun huis of wijk biobased kan worden gebouwd.

Door industriële productie zal de betaalbaarheid kunnen concurreren met meer traditionele bouwmaterialen, wat interessant kan zijn voor de beide gemeenten, die grote bouwopgaven hebben. De twee delen van het paviljoen zijn demontabel waardoor het mogelijk is om een pui dicht te zetten.

De techniek is in een pioniersfase en voorziet nog niet in ander hergebruik dan herplaatsing. De platen maken blinde montage mogelijk zodat het geheel, inclusief het dak waar de kabelbaan overheen gaat, als naadloos *high tech* object de aandacht trekt te midden van de vele paviljoens met een natuurlijke uitstraling. De sterke scheiding van de delen verbeeldt een verlangen naar verbinding.

De missie van de inzender heeft welbewust geresulteerd in het tegengestelde van een licht en luchtig gebouw. Er is gekozen voor een theateraal en expressief beeld met een verstild interieur, waarbij de beide openingen voorzien in licht en ventilatie; de filmzaal is achterin is geplaatst. De expositie moet bijdragen aan het verhaal, dat snel duidelijk moet zijn voor mensen die het paviljoen slechts enkele minuten bezoeken. Voor het landschap is gekozen voor een basale inrichting: het afgraven tot grondwater en beplanting met lisdodde.

De jury ziet een ontwerper met een uitgesproken fascinatie. Zij heeft veel waardering voor de urgentie van de boodschap, waarmee versnelling van transitie in de bouw wordt beoogd door opschaling en betaalbaarheid. In tegenstelling tot de beide andere plannen, waar sprake is van oogsten en handwerk, gaat het hier om industrialisering, managen en grote stappen zetten, vanuit een groot overzicht over wat er misgaat op de schaal van de stad. Daarmee wordt een belangrijke problematiek aangesneden die ver af staat van romantische voorstellingen van de verhouding tussen mens en natuur.

Toch staat de natuur in dit voorstel geheel ten dienste van de mens. Dat is niet waar de beide steden met de thematiek van de Floriade naar toe willen. De woningen moeten weliswaar worden gebouwd, maar bij ideeën over de toekomst van de stad gaat het ook over behoud en lokale identiteit.

Bovendien wordt het paviljoen geplaatst in een monocultuur van lisdodde, terwijl monocultuur juist een probleem is en we deels een stap terug moeten naar de aarde.

De jury denkt dat de eenvoud en de steriele uitstraling van het paviljoen mensen op afstand kan zetten. Zij kan zich voorstellen dat dit paviljoen zeer goed tot zijn recht kan komen op een bouwbeurs, omdat het concept is gericht op radicale technologische vooruitgang. Echter zij is er niet van overtuigd dat het voldoende aansluit bij de ambities en de bezoekers van deze Floriade en merkt op dat veel didactische toelichting nodig zal zijn.

Het ontwerp concentreert zich op de bekleding van de buitenzijde maar de boodschap wordt overstemd door de breuk tussen de gebouwdelen. Deze breuk kan ook als een dramatische breuk worden opgevat, terwijl de gemeenten juist op zoek zijn naar verbinding. Het paviljoen is gemakkelijk te splitsen in twee herkenbare delen.

De sprong die in dit voorstel wordt gemaakt is wellicht een sprong te ver.

Besluit

De jury wijst het plan **Oogstlokaal / Harvest House van Overtreders W** unaniem aan als winnaar van de prijsvraag. Het plan is consistent en goed onderbouwd. Het streven naar modulaire productie van biobased bouw materiaal legt een overtuigende relatie tussen enerzijds lokale productie en nieuwe relaties van mensen ten opzichte van natuur, en anderzijds de grote bouwopgaven in de steden. Het plan biedt interessante aanknopingspunten waarmee kan worden bijgedragen aan bewustwording van de symbiose tussen stad en natuur. Het maakt inzichtelijk dat de natuur meer is dan grondstofleverancier voor materialen. Het genereert het besef dat natuur een direct toepasbaar product kan leveren in de stad, waarvoor ook meer extensieve landbouw nodig is. Dat is weer goed voor de natuur buiten de stad.

De jury moedigt de inzenders aan om het motto Oogstlokaal in deze brede context sterk te vertalen een plek om te leren en te begrijpen. Het paviljoen biedt daartoe, zowel ruimtelijk als voor verplaatsing van bezoekers, veel mogelijkheden. De jury kan zich daarbij voorstellen dat de natuur sterker opgaat in het gebouw. Zij raadt daarbij aan om de inplanting op de kavel te heroverwegen en daarnaast meer ruimte te bieden aan dat wat leeft in de toepasbare materialen en op de vrije natuurstraken door De Onkruidenier.

De jury vertrouwt er daarbij op dat op de kavel - in zowel paviljoen, terrein als verbinding daarvan - iets zichtbaar zal zijn van de benaming 'materiaalchoreografen' die de inzenders voor zichzelf gebruiken. Zij beveelt nadrukkelijk aan om de architectonische competenties in het team te versterken, dan wel een vorm van regie op de verschijningsvorm te (laten) organiseren.

De jury verwacht een grote aantrekkingskracht van dit paviljoen voor bezoekers van de Floriade.